КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КОЛБ РОКСОЛАНА ОЛЕГІВНА

УДК343.81

БАНКІВСЬКА УСТАНОВА ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, м. Луцьк.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ДЖУЖА Олександр Миколайович,
Національна академія внутрішніх справ,
головний науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної власності.

Офіційні опоненти: докторюридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
БОГАТИРЬОВ Іван Григорович,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука;
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін;

доктор юридичних наук
НОВОСАД Юрій Олександрович,
Ковельська місцева прокуратура
Волинської області,
керівник.

Захист відбудеться «30»вересня 2021 р. о $13^{\underline{00}}$ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.07 Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «28» серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради О. В. Гороховська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКАРОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Як свідчить практика, сучасною актуальною та серйозною проблемою як в України, так і за її межами, є високий рівень кримінальних правопорушень у галузі банківської діяльності. Зазначена обставина не лише підриває основи фінансової системи нашої держави, а й створює значні перешкоди для залучення в її економіку кредитів від різноманітних авторитетних фінансових установ (МВФ, ЄБРР, Світового банку тощо) та інших зарубіжних аналогічних суб'єктів, а також вітчизняних джерел кредитування. Крім цього, велика кримінальна активність у банківських установах України зменшує ймовірність прийняття її до таких міжнародних співтовариств, як ЄС та НАТО. При цьому варто зазначити, що високим є також і рівень так званих латентних (не врахованих в офіційній статистиці) кримінальних посягань у цій сфері суспільної діяльності, які поряд з негативними тенденціямиу 2014–2020 рр. вкрай негативно впливають на ефективність роботи банківських установ.Зокрема, щорічно в загальній структурі кримінальних правопорушень у нашій державі протиправна поведінка зазначених суб'єктів у банківській системі становить від 5% до 7%, а у сфері господарської діяльності (розділ VII Особливої частини КК) – до 65%[1]. Так, тільки у 2020 р. за ст. 209 КК «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» було порушено 348 кримінальних проваджень, а за ст. 222 КК «Шахрайство з фінансовими ресурсами» – 142[2].

Таким чином, існує складна прикладна проблема, яка має бути вирішена на теоретичному рівні. Особливо актуальною вказана тематика дослідження є в контексті вирішення завдань, пов'язаних із запобіганням та протидією тероризму на Сході України, де лише впродовж 2014–2020 рр. було вчинено майже 11 тис. таких кримінальних правопорушень, 4% з яких пов'язані з фінансуванням тероризму[3].

Аналіз наукової літератури свідчить, що ця тематика не є новою, її постійно досліджують, насамперед фахівці адміністративного та фінансового права, а також інших галузей юриспруденції (господарського, цивільного, корпоративного права тощо), утімкримінологи–недостатньою мірою. Зокрема, досить активно в цьому напрямі працюють Л. І. Аркуша, О. М. Бандурка, І. Г. Богатирьов, А. М. Бойко, В. І. Борисов, М. О. Буровиш, Т. С. Васильєва, В. В. Василевич, К. П. Глоба, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. М. Джужа, В. О. Допілка, В. М. Дрьомін, О. О. Дудоров, В. П. Ємельянов, А. Г. Зінченко, В. С. Канцір, Д. В. Каменський, О. Г. Колб, І. М. Копотун, О. О. Крестянникова, О. М. Литвинов, О. М. Литвак, І. Б. Медицький, Ю. О. Новосад, А. В. Савченко, Л. М. Скора, А. В. Смирнова, Є. П. Стрельцов, В. О. Туляков, П. Л. Фріс, В. В. Шаблистий, В. І. Шакун, О. О. Юхно та ін.

Водночас на сьогодні комплексних наукових розробок щодо діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у відповідній галузі не проводили, що актуалізує необхідність дослідження цієї

---

[1] Відомості Єдиного реєстру досудових розслідувань. URL:https://kyiv.gp.gov.ua.
[2] Там само.
[3] Там само.

проблематики, а також визначає її наукову новизну, теоретичне та практичне значення. З огляду на це та з урахуванням сучасного (2014–2020 рр.) стану запобіжної діяльності в банківській системі України обрано об’єкт і предмет цієї роботи, а також визначено її метуй завдання.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Указу Президента України від 23.07.2014 № 614/2014 «Про забезпечення єдиної державної політики реформ в Україні»; Стратегії комунікації у сфері Європейської інтеграції на 2018–2021 рр., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 779-р; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.012015 № 5/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015; Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленої постановою Верховної Ради України від 04.06.2015 № 509-VIII; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 рр., затверджених постановою президії Національної академії наук України від 30.01.2019 № 30 (п. 3.4.2.5), та Пріоритетних напрямів науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Східноєвропейського (Волинського) національного університету імені Лесі Українки (протокол від 27.11.2014 № 4) й уточнена 22.02.2018 (протокол № 2).

Мета і задачі дослідження. *Мета дослідження* – розкрити значення діяльності банківських установ України в системі суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням та розробити науково обґрунтовані заходи, спрямовані на вдосконалення останньої.

Для досягнення цієї мети поставлено такі*завдання:*

– з’ясувати стан дослідження в науці проблем, пов’язаних з діяльністю банківських установ як суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням;

– визначити зміст і сформулювати авторськівизначенняпонять «банківська установа як суб’єкт запобігання кримінальним правопорушенням»; «нормативно-правове забезпечення діяльності банків як суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням»; «принципи діяльності банків як суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням»; «загальносоціальне запобігання кримінальними правопорушенням, що здійснюється банківськими установами»; спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням, що здійснюється банківськими установами»; «банківська установа як суб’єкт індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням»;

– здійснити порівняльно-правовий аналіз діяльності банківських установ як суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням за кордоном та обґрунтувати необхідність упровадження позитивного зарубіжного досвіду в чинне законодавство України та практику його реалізації;

– розкрити зміст і систему нормативно-правових актів України з питань діяльності банківських установ як суб’єктів запобігання кримінальним

правопорушенням, виявити основі проблемні місцяв цьому напрямі та розробити науково обґрунтовані шляхи їх усунення;

– з'ясувати соціально-правову сутність і роль принципів діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у цій галузі суспільних відносин;

– встановити сучасний (2014–2020 рр.) рівень кримінальних правопорушень, що вчиняють у сфері банківської діяльності України, та на цій підставі окреслити основні негативні тенденції;

– з'ясувати зміст загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням у сфері банківської діяльності України та розробити комплекс науково обґрунтованих заходів щодо підвищення його ефективності;

– здійснити аналіз та визначити сутність спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням у банківській системі України, розробивши за їх результатами науково обґрунтовані заходи, спрямовані на усунення проблем, пов'язаних із цією діяльністю;

– встановити зміст індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням у галузі банківської діяльності, а також сформулювати комплекс заходів щодо вдосконалення нормативно-правових та організаційних засад у цьому напрямі.

Об'єкт дослідження –суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації банківською установою заходів запобігання кримінальним правопорушенням у банківській сфері.

Предмет дослідження – банківська установа як суб'єкт запобігання злочинам.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить *діалектичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ у їх суперечностях, розвитку та змінах, що дало можливість об'єктивно оцінити сучасний стан діяльності банківських установ України як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням (усі розділи). У свою чергу, *метод аналізу та синтезу* дав змогу встановити рівень наукової розробки проблем, які стосуються діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням (підрозділ 1.1); *догматичний метод* – сформулювати авторські визначення поняття «банківська установа як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням» (підрозділ 1.2) та інших(підрозділи 2.2; 2.3; 3.1; 3.2; 3.3); *порівняльно-правовий метод* – визначити найбільш перспективні напрями та позитивний зарубіжний досвід із запобіжної діяльності банківських установ (підрозділ 1.3); *метод соціального натуралізму* –з'ясувати соціально-правову природу нормативно-правових актів, які регулюють запобіжну діяльність у банківській сфері (підрозділ 2.1); *формально-логічнийметод*– визначити сутність і зміст принципів діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням (підрозділ 2.2);*історико-порівняльний метод* – встановити рівень і закономірності вчинення кримінальних-правопорушень у галузі банківської діяльності в Україні (підрозділ 2.3); *методи індукції та сходження від абстрактного до конкретного* – з'ясувати зміст загальносоціального запобігання

кримінальним правопорушенням у зазначеній сфері суспільних відносин (підрозділ 3.1); *структурно-функціональний метод* – розкрити роль і місце банківських установ у системі спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням (підрозділ 3.2); *формально-юридичний метод* – вивчити зміст індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням у діяльності банківських установ (підрозділ 3.3);*статистичніметоди*– надати загальну характеристику діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням (підрозділи 2.3, 3.2, 3.3);*соціологічні методи* (анкетування, опитування, інтерв'ювання, спостереження тощо) – вивчити думки різних категорій респондентів з означеної тематики дослідження, а також здійснити аналіз зібраних емпіричних даних та офіційної статистичної звітності (усі розділи).

Емпіричну базу дослідження становлять дані державної статистики: відомості ГенеральноїпрокуратуриУкраїни, Національного банку України, архівні матеріали МВС, СБУ та ДБР за 2014–2020 рр. про стан, рівень, структуру та інші кримінологічно значущі відомості щодо вчинення кримінальних правопорушень у сфері банківської системи України, а також результати анонімного опитування 688 працівників банків, які функціонували у Волинській, Дніпропетровській, Львівській, Хмельницькійі Чернігівській областях, та 688 клієнтів цих установ упродовж 2020 р. Крім цього, опрацьовано 369 архівних кримінальних проваджень у сфері банківської діяльності в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному дослідженні сучасних проблем теоретичного, правового та прикладного характеру діяльності банківських установ України як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, а також у розробці на цій основі науково обґрунтованих шляхів подолання відповідних проблем та підвищення ефективності зазначеного виду соціальної профілактики. У роботі сформульовано низку положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

– на теоретичному рівні з'ясовано сучасний стан (2014–2020 рр.) вчинення кримінальних правопорушень у банківській системі України, а також негативні тенденції, що сформувалися у зв'язку із цим, та розроблено науково обґрунтовані шляхи їх нейтралізації, блокування, усунення тощо в контексті реалізації банківськими установами як суб'єктами запобіжного спрямування нормативновизначених завдань і принципів такої діяльності;

– сформульовано авторське визначення поняття «банківська установа як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням» як визначеної на нормативно-правовому рівні діяльності тих учасників суспільних відносин, які виникають у зазначеній галузі їх функціонування у зв'язку з реалізацією ним статутних завдань і повноважень, з дотриманням конституційних та інших законодавчо встановлених принципів, з метою недопущення й протидії вчиненню суспільно небезпечних і караних діянь, що спрямовані на об'єкти банківської охорони, та нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які їх породжують ісприяють вчиненню кримінальних правопорушень;

– запропоновано авторські визначення понять «нормативно-правове забезпечення діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням»; «принципи діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням»; «загальносоціальне запобігання кримінальним правопорушенням, що здійснюється банківськими установами»; «спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням, що здійснюється банківськими установами»; «банківська установа як суб'єкт індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням»;

– доведенонеобхідність підвищення рівня внутрішньої (міжбанківської) і зовнішньої (між правоохоронними органами)взаємодії банківських установ, а також якісної видозміни у зв'язку із цим координаційної ролі Національного банку України шляхом внесення науково обґрунтованих змін і доповнень у чинне банківське законодавство України;

– аргументовано, що банківські установи є частково спеціалізованими суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням, тобто поряд з реалізацією своїх статутних повноважень, що зумовлені їх соціально-правовою природою, зазначені суб'єкти об'єктивно вимушені проводити й запобіжну діяльність, позаяк від цього прямо залежать результативність та ефективність функціонування банківської системи в цілому;

удосконалено:

– систему заходів індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням у сфері банківської діяльності в Україні, а саме обґрунтовано необхідність більш ефективно використовувати можливості правоохоронних органів у процесі визначенняблагонадійності клієнтів банків, а також взаємодіяти з інших питань, що стосуються інформаційного забезпечення функціонування цих установ, включаючи запобіжний напрям;

– систему принципів запобіжної діяльності банківських установ, зокрема розширено їх класифікацію й подано в такому вигляді: конституційні; законодавчі;міжгалузеві; галузеві; підзаконні (відомчі);

набули подальшого розвитку:

– підходи до вдосконалення правового механізму запобіжної діяльності, зокрема шляхом формулювання нормативно-правових засад діяльності банків України як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням та внесення розроблених науково обґрунтованих змін і доповнень до відповідного законодавства;

– результати наукових пошуків щодо стану досліджень проблем, які стосуються змісту діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, що дало змогу довести необхідність активізації розробок з окреслених питань, їх актуальність, теоретичне та практичне значення;

– теоретичні підходи до обґрунтування необхідності більш ефективно використовувати позитивний зарубіжнийдосвід (США, Великобританія, Республіка Польща, Греція, Франція, ФРН, Італія, Іспанія, Албанія, Республіка Молдова, Ірландська Республіка, Кіпр, Австрійська Республіка)під час удосконалення нормативно-правових засад запобіжної діяльності банківських установ України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення дисертації мають як теоретичне, так і прикладне значення, їх використовують у різних сферах суспільної діяльності, а саме:

– *у законодавчій діяльності* – з метою вдосконалення організаційно-правових засад функціонування банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням (листи впровадження Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 26.03.2020 № 1-26/17-2020/17350 (44120); від 17.03.2020 № 123-01-23);

– *у практичній діяльності* – для підвищення ефективності та результативності банківських установ України як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням (акт впровадження у діяльність АТ «Таскомбанк» від 02.04.2021);

– *у навчальному процесі* – для забезпечення та підвищення ефективності використання інформаційних джерел при викладанні навчальних дисциплін «Державна безпека» (акт впровадження Волинського національного університету від 06.04.2021).

Особистий внесок здобувачки. Викладені в дисертації положення, що становлять її наукову новизну, сформульовані авторкою. Особистим внеском здобувачки єтеоретичні розробки щодо діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, а також щодо їх роліймісцяв системі інших учасників цього виду соціальної профілактики та контролю. Наукові ідеї та розробки, які належать співавторам, у дослідженні не використовувались. Внесок здобувачки в працях, опублікованих у співавторстві, конкретизовано в списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати цього дослідження оприлюднені на наукових і науково-практичних конференціях та круглих столах, таких як: X Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті із законом, крізь призму правових реформ» (м. Київ, 2017 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності» (м. Одеса, 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Наукове забезпечення захисту прав та свобод громадян України в умовах інтеграції в Європейський простір» (м. Львів, 2018 р.); Міжвузівська науково-практична конференція «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 2019 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Інтелектуальна власність і право на шляху до сталого розвитку України» (м. Київ, 2019 р.); VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 2019 р.); Міжнародна конференція «Проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення прав особи в Україні» (м. Львів, 2019 р.); Міжнародна конференція «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір» (м. Львів, 2019 р.); Міжнародний науково-практичний круглий стіл «Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи» (м. Київ, 2019 р.); Всеукраїнська

конференція «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 2020 р.); Міжвідомча науково-практична конференція «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 2020 р.); IX Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 2020 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020» (м. Чернігів, 2020 р.); Круглий стіл «Кримінально-правове, кримінологічне та кримінально-виконавче забезпечення прав і свобод людини в Україні» (м. Запоріжжя, 2020 р.); IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 2021 р.); II Науково-практична інтернет-конференція «Прикладна економіка: від теорії до практики» (м. Луцьк, 2021 р.); XIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 2021 р.); Науково-практична конференція «Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації» (м. Харків, 2021 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 25 публікаціях, з яких: 4 – статті в наукових фахових виданнях України, 2 – статті в зарубіжних періодичних наукових виданнях (Республіка Польща), 1 – навчальний посібник, 18– матеріали конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (218 найменувань на 25 сторінках) та 12 додатків. Повний обсяг дисертації становить 289 сторінок, з них основний текст – 187 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; вказано її зв’язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об’єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано відомості щодо їх апробації, публікацій, структури й обсягу.

Розділ 1 «Теоретичні та методологічні засади дослідження змісту діяльності банківських установ як суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням» містить три підрозділи.

У*підрозділі 1.1 «Стан та методологія дослідження в науці проблем, що стосуються змісту діяльності банківських установ як суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням»* встановлено, щоз 1991 р.до сьогодні (2020 р. включно) дисертаційних та інших монографічних робіт з обраної тематики проведено не було, що негативно впливає на ефективність запобіжної діяльності у вказаній галузі суспільних відносин. Визначено також, що ті наукові публікації, у яких певною мірою розглянуто роль і місце банківських установ у системі суб’єктів запобігання кримінальним правопорушенням, не мали комплексного та системного

характеру, що й зумовило вибір об’єкта, предмета, мети та завдань цієї наукової розробки. Крім цього, результати наукового пошуку визначили її актуальність, теоретичне та практичне значення, а також дали можливість обґрунтувати зміст усіх складових елементів (вперше, удосконалено, набули подальшого розвитку) наукової новизни дисертації.Пронаявність проблем із цього питання повідомилив ході анонімного опитування 53% (367 із 688 респондентів) працівників банків та 42% (289 із 688 опитаних) клієнтів банків.

У *підрозділі 1.2 «Поняття, сутність і зміст діяльності банківської установи як суб’єкта запобігання кримінальним правопорушенням»* сформульовано авторське визначення цього поняття як визначеної на нормативно-правовому рівні діяльності цих учасників суспільних відносин, що виникають у зазначеній галузі їх функціонування у зв’язку з реалізацією ними статутних завдань і повноважень, з дотриманням конституційних та інших законодавчо встановлених принципів, з метою недопущення та протидії вчиненню суспільно небезпечних і караних діянь, які спрямовані на об’єкти правової банківської охорони, та нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення. Такий підхід збагатив та ліквідував відповідну прогалину в науці, зокрема кримінології, з окресленого питання, а також дав змогу довести його теоретичну цінність, визначити основні перспективні напрями вдосконалення правових, організаційних та інших засад кримінологічної профілактики. Це, у свою чергу,розширило межі знань щодо суб’єктів їх реалізації на практиці, атакож дало можливість оцінити запобіжну діяльність банків у практичному (прикладному) аспекті. Про наявність проблем із цього питання повідомили 24% (166 із 688 респондентів) працівників банків та 48% (333 із 688 опитаних) їх клієнтів.

У *підрозділі 1.3 «Міжнародно-правові підходи та зарубіжна практика з питань, що стосуються запобігання кримінальним правопорушенням у банківській сфері»* здійснено класифікацію міжнародно-правових актів, що регулюють відносини у сфері банківської діяльності, включаючи запобіжної, а саме: вказані джерела поділено на: а) міжнародно-правові акти загального характеру (Загальна декларація прав людини тощо); б) міжнародно-правові акти міжгалузевого змісту (Декларація ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях); в) міжнародно-правові акти галузевого (конкретно-правового) спрямування (Директива Ради ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи з відмивання грошей»). При цьому констатовано, що лише ті міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, можуть бути використані в банківській та запобіжній діяльності нашої держави. Водночас факультативні (не обов’язкові) міжнародно-правові джерела мають відігравати роль при вдосконаленні та забезпеченні організаційно-управлінської, координаційної йбезпекової функції в банківській системі України. Таким самим чином потрібно використовувати й позитивний зарубіжний досвід (США, Канади, Великобританії, Польщі, ФРН, Швейцарії, Швеції, Франції, Австрії, Бельгії тощо) із зазначених питань, відповідно до якого банки розглядають не лише як об’єкт, а і як суб’єкта запобігання кримінальним правопорушенням у вказаній галузі суспільних відносин. Про наявність проблем із цього питання повідомили

54% (377 із 688 респондентів) працівників банків та 57% (393 із 688 опитаних) їх клієнтів.

Розділ 2 «Сучасний стан і нормативно-правове забезпечення діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням» містить три підрозділи.

У*підрозділі 2.1 «Сучасний стан запобіжної діяльності в банківській системі України»*встановлено основні кримінологічно значущі показники кримінальних правопорушень, що мають місце в цій сфері суспільних відносин. Зокрема, визначено, що у 2014–2020 рр. збільшилась кількість зареєстрованих (у середньому до 500 випадків щорічно) кримінальних правопорушень, що мають місце вбанківській сфері. Це стосується насамперед фактів кіберзлочинності, щодо яких тільки у 2019 р. було відкрито 4263 кримінальні провадження, у зв'язку із завданням збитків для банківських установ на загальну суму 28 млн грн. Так, тільки з фінансового обігу банку «Аркада» було незаконно виведено 9 млрд грн, у зв'язку із чим норматив коефіцієнта покриття ліквідністю цією установою за всіма валютами (LCR) знизився зі 100% до 60,23%. Доведено також, що однією з детермінант, що зумовлює вчинення кримінальних правопорушень у цій сфері, є неналежне нормативно-правове забезпечення цього процесу, а також низький рівень взаємодії банків з іншими суб'єктами соціальної профілактики, передусім спеціально-кримінологічного спрямування, а також недостатня координація дій банків з означених питань з боку Національного банку України.Про наявність вказаної проблематики повідомили 53% респондентів з числа працівників банків (363 із 688 респондентів) та 42% клієнтів цих установ (299 із 688 опитаних осіб).

У *підрозділі 2.2 «Конституційне, законодавче та інше нормативно-правове забезпечення діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням»* сформульовано авторське визначення цього поняття, під яким запропоновано розуміти визначену та гарантовану у відповідних нормативно-правових джерелах процедуру здійснення запобіжної діяльності банківськими установами всіх форм власності в галузі їх суспільного призначення й функціонування, з метою недопущення та протидії вчиненнюв ній кримінальних правопорушень.Встановлено також, що сьогоднішнє конституційне, законодавче та інше нормативно-правове забезпечення функціонування банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням в Україні не повною міроювідповідаєреаліяму зазначеній сфері суспільних відносин, що є однією з детермінантвчинення вказаних вище суспільно небезпечних діянь, а також негативно впливає на ефективність не лише банківської, а й інших видів діяльності цих установ, включаючи діяльність профілактичного змісту.Про це свідчать також результати опитування працівників установ банків, 28% з яких (197 із 688 респондентів) вважають цей процес незадовільним. Водночас такої думки дотримуються лише 19% клієнтів банків.

У*підрозділі 2.3 «Принципи діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням»* сформульовано авторське визначення поняття із цього питання, під яким варто розуміти такі правила їх функціонування в зазначеній галузі суспільних відносин, що ґрунтуються на нормах Конституції

України, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законах, що регламентують статус банків та їх повноваження, а також на положеннях інших законодавчих і нормативно-правових актів, що визначають зміст і характер банківської й запобіжної діяльності, з урахуванням науково обґрунтованих ідей, поглядів та доктрин, і встановлюють таким чином на цій основі найбільш важливі вимоги, які адресовані всім суб'єктам і учасникам цієї галузі права та законодавства. Здійсненокласифікаціюпринципів, що характерні для сфери банківської та запобіжної діяльності, на конституційні; законодавчі; міжгалузеві; галузеві; підзаконні (відомчі).Крім цього, доведено, що, попри сучасну правову доктрину, яка закріплена в Законі України «Про Національний банк України», у всіх випадках банківської діяльності, включаючи й запобіжну, пріоритетними мають бути лише конституційні принципи, що безпосередньо випливає зі змісту ст. 8 Конституції України.

Розділ 3 «Головні напрями вдосконалення правового механізму та практики запобіжної діяльності банківських установ України» містить три підрозділи.

У*підрозділі 3.1 «Роль і місце банківських установ у загальносоціальному запобіганні кримінальним правопорушенням»*з'ясовано сутність і зміст цієї діяльності, а також сформульовано авторське визначення поняття «загальносоціальне запобігання кримінальними правопорушенням, що здійснюється банківськими установами», під яким у цій роботізапропонованорозумітивизначену на нормативно-правовому рівні діяльність банків, що спрямована на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінант, які породжують і сприяють вчиненню суспільнонебезпечних діянь у цій галузі суспільних відносин, а також на підвищення рівня ефективності реалізації заходів державної соціально-економічної політики з урахуванням потенційних соціально-правових можливостей банківської системи. На наявність проблем із цього питання вказали 17% (120 із 688 респондентів) працівників банків та 53% (366 із 688) клієнтів цих установ.

У*підрозділі 3.2 «Шляхи підвищення ефективності діяльності банків як суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням»* сформульовано авторське визначення поняття «спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням, що здійснюється банківськими установами», а саме: це один із видів запобіжної діяльності, суб'єктом якої виступають банки та яка передбачає сукупність заходів кримінологічної профілактики, відвернення й припинення зазначених суспільнонебезпечних діянь, що спрямовані на усунення детермінант, які породжують і сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у цій галузі суспільних відносин, а також на недопущення їх реалізації на різних стадіях кримінальної поведінки. Про наявність проблем із цього питання повідомили 46% (313 із 688 респондентів) працівників банків та 52% (361 із 688 опитаних) їх клієнтів.

У*підрозділі 3.3 «Сучасний зміст і напрями діяльності банківських установ як суб'єктів індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням»*

сформульовано авторське визначення поняття «банківська установа як суб'єкт індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням», під яким у цій роботі запропоновано розуміти сукупність заходів кримінологічного характеру, спрямованих на виявлення осіб, з боку яких можна очікувати вчинення суспільно небезпечних діянь у банківській сфері, та на недопущення їх реалізації на ранніх стадіях кримінальної діяльності. Встановлено також основні проблеми індивідуальної запобіжної діяльності в банківській системі України, а саме: а) недостатня кримінологічно значуща поінформованість про клієнтів банків; б) низький рівень внутрішньої взаємодії між банками та іншими суб'єктами фінансового моніторингу; в) формальна організація діяльності служб безпеки банків щодо проведення індивідуальної перевірки відповідноїінформації про особу клієнта та працівників банку; г) поверхове проведення профілактичних бесід з об'єктами запобіжного впливу (клієнтами, працівниками банків, іншими особами)щодо роз'яснення їх правового статусу та повноважень, юридичної відповідальності йризики банківської діяльностітощо.Виходячиіз цього, розроблено науково обґрунтовані шляхи подолання зазначених та інших проблем.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що пов'язане з діяльністю банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням. Одержані результати надали змогу сформулювати низку висновків, положень і пропозицій, які мають теоретичне та практичне значення, зокрема:

1. З'ясовано особливості наукових досліджень стану проблем, що стосуються діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, а саме: а) їх періодичність і активізація взаємозумовлені й взаємопов'язані з розвитком нормативно-правових засад функціонування цієї системи в Україні; б) більшість наукових розробок стосується соціально-правової природи банків як об'єктів кримінологічної профілактики, при цьому залишаються поза увагою потенційні можливості цих установ як суб'єктів запобігання суспільно небезпечним діянням; в) вирішуючи питання щодо адаптації вітчизняного законодавства, яке регулює банківську діяльність, до вимог міжнародного законодавства, зокрема ЄС, Україна створює, у тому числі з використанням наукових підходів, негативні тенденції, коли міжнародно-правові акти не кореспондують цілком положенням Конституції України, порушуючи при цьому закріплений у ній принцип верховенства закону та руйнуючичинні правові механізми правової охорони об'єктів банківської діяльності в цілому.

2. Визначено сутність і зміст діяльності банківської установи як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням та на цій основі розроблено теоретичну модель її діяльності у сфері протидії злочинності в Україні, в основу якої покладено сформульоване авторське поняття та результати аналізу змісту кожної із системотвірних його ознак. Доведено також теоретичне та прикладне значення вказаного поняття, а саме: через його зміст можна по-новому підійти до використання потенціалу банків з питань запобігання кримінальним

правопорушенням як у сфері господарської діяльності (розділ VII Особливої частини КК), так і іншим кримінальним правопорушенням. Виходячи з того, що, відповідно до вимог ст. 2 Закону України «Про Національний банк України», ця державна установа має особливий правовий статус органу управління у банківській системі держави, а згідно зі ст. 6, 7, виконує функції організаційного, координаційного, контролюючого та наглядового змісту, науково обґрунтовано необхідність надання Національному банку України права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України шляхом внесення відповідного доповнення у ст. 93 Конституції України.

3. Встановлено вплив міжнародно-правових актів на ефективність роботи банківської системи України, включаючи запобіжну діяльність, та у зв'язку із цим доведено необхідність дотримання принципу верховенства закону, що закріплений у ст. 8 Конституції України, як однієї з умов безпечності та зменшення віктимності при видачі кредитів, і здійснення інших дій і реалізації статутних завдань для різноманітних клієнтів зазначених установ. У зв'язку із цим обґрунтовано необхідність доповнення ст. 2 Закону України «Про Національний банк України» такою правовою основою, як міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

4. Визначено сучасний стан діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, а саме: встановлено, що, незважаючи на прийняття останнім часом в Україні низки нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у банківській сфері, негативні тенденціївній, пов'язані з вчиненням у ній кримінальних правопорушень, набувають хронічних форм і стають об'єктивною загрозою для національних інтересів України. До таких у цій роботі зараховано: 1) високий рівень кримінальної активності клієнтів банків; 2) недостатнювнормованість і правову забезпеченість цих установ з питань запобіжної діяльності; 3) прорахунки служб безпеки банків щодо вивчення осіб – клієнтів банків; 4) незадовільний рівень взаємодії (внутрішньої та зовнішньої) банків з іншими суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням, а також координації у сфері запобіжної діяльності, у тому числі з боку Національного банку України.

5. Встановлено рівень конституційного та іншого нормативно-правового забезпечення діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням і констатовано, що на сьогодні на цей процес негативно впливають три основні обставини: а) невідповідність окремих із них (зокрема, деяких положень Закону України «Про Національний банк України») Конституції України; б) висока питома вага підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність банківських установ, та їх колізійність щодо чинного законодавства України; в) недостатня забезпеченість на правовому рівні запобіжної діяльності банків як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням. Виходячи із цього, запропоновано: а) доповнити п. 30 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Національний банк України»; б) виключити з ч. 1 ст. 74 цього ж Закону словосполучення «тільки щодо законності прийнятих рішень» та викласти її в новій реакції;в) виключити з ч. 3 ст. 56 цього Закону частку «не», надавши таким чином

розпорядчим актам Національного банку України сили нормативно-правових приписів;г) доповнити зазначений Закон ст. 2-1 «Завдання Національного банку України» та викласти її в такій редакції:«Завдання Національного банку визначаються Конституцією України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим Законом, іншими законодавчими актами України та які зумовлені предметом і метою банківської діяльності, що визначені на законодавчому рівні. До особливих завдань Національного банку України належить налагодження взаємодії як усередині банківської системи, так і поза її межами, а також здійснення координації діяльності банківських установ згідно з визначеними в законі повноваженнями й функціями».

6. З'ясовано зміст принципів діяльності банківських установ як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, а також встановлено, що вони не закріплені в жодному з нормативно-правових актів, які регулюють банківську сферу. Для усунення зазначеної правової прогалини запропоновано Закон України «Про банки і банківську діяльність»доповнити: а) ч. 1 ст. 2 абзацом такого змісту: «Запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у сфері банківської діяльності – це комплекс науково обґрунтованих та закріплених у законодавчих та інших нормативно-правових актах заходів, що регулюють цю галузь суспільних відносин, які здійснюються банками спільно з іншими суб'єктами профілактики з метою недопущення, припинення та протидії зазначеним суспільно небезпечним діянням, а також для усунення, блокування, нейтралізації тощо детермінант, що породжують або зумовлюють їх вчинення»; б) ст. 1– ч. 3 такого змісту: «Для забезпечення реалізації цього Закону в банківській системі на підставі рішення Національного банку України можуть створюватись науково-методичні та аналітично-дослідні підрозділи, у яких на працюючих у них осіб поширюється повною мірою статус банківських працівників»; в) ст. 1-1 «Принципи банківської діяльності»; г) ст. 1–2 «Принципи запобіжної діяльності у банківській сфері». Крім цього, запропоновано Закон України «Про Національний банк України» доповнити ст. 2-1 «Принципи діяльності Національного банку України» (верховенства права; законності; конфіденційності; економічної самостійності; підзвітності; функціональної діяльності; стабільності; взаємодії з державними органами влади та місцевого самоврядування; координації та впорядкуванню діяльності банківських установ усіх форм власності).

7. Визначено роль і місце банківських установ у загальносоціальному запобіганні кримінальним правопорушенням. Для підвищення рівня цього виду запобіжної діяльності запропоновано викласти: а) ч. 2 ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» у новій редакції: «При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити з пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі, а також із змісту завдань щодо запобігання вчиненню у банківській системі кримінальних та інших правопорушень»; б) п. 2 ст. 18 Закону України «Про банки і банківську діяльність» – у такій редакції: «Національний банк України має право відмовити юридичній особі, яка має намір здійснювати банківську діяльність, у погодженні статуту, у разі,

якщодокументимістять недостовірну інформацію, яка може привести до вчинення кримінальних та інших правопорушень, або підвищить рівень ризиків у банківській сфері». Також запропоновано доповнити: п. 5 ч. 1 ст. 19-1 цього ж Закону словосполученням: «або мають не зняту та непогашену судимість за вчинення кримінальних правопорушень у банківській сфері, а також щодо яких судом не знята заборона на зайняття банківською діяльністю», а ч. 1 ст. 9 – словосполученням: «а також для запобігання вчиненню у цій галузі суспільних відносин кримінальним та іншим правопорушенням».

8. Визначено науково обґрунтовані шляхи підвищення ефективності діяльності банків як суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням. Запропоновано доповнити:а) ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» абзацом 5 такого змісту: «Для реалізації основної та інших функцій, що визначені в цьому Законі, Національний банк України взаємодіє з відповідними правоохоронними органами, включаючи міжнародні, а також координує діяльність інших банківських установ з означених питань»; б) ч. 1 ст. 19-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» – словосполученням «з метою запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, що вчиняються у сфері банківської діяльності» й викласти в новій редакції; зазначений Закон–ст. 73-1 «Обов'язковість спрямування результатів аудиту, контролю та інспекційних перевірок банків у відповідний правоохоронний орган» та викласти зазначену норму у відповідній редакції.

9. Встановлено сучасний зміст і напрями діяльності банківських установ як суб'єктів індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням і зауважено, що саме вказану функцію банки виконують неналежним чином, що детермінує вчинення в цій галузі суспільної діяльності різноманітних суспільно небезпечних діянь. в окремих випадках призводить до вчинення кримінального правопорушення. Для усунення проблем у цьому напрямі запропоновано доповнити: а) ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Національний банк України» пунктом 39 такого змісту: «Для забезпечення прав споживачів платіжних послуг у банківській системі України та запобігання вчиненню у зв'язку із цим кримінальних правопорушень Національний банк України спільно з відповідними правоохоронними органами розробляє науково обґрунтовані методичні рекомендації з означених питань та доводить їх письмово до кожного клієнта банку»; б) ч. 1 ст. 55 Закону України «Про банки і банківську діяльність» – реченням такого змісту: «Відносини з клієнтамибанк будує, виходячи з мети цього Закону, а також із завдань, що випливають з інших законодавчих актів, що стосуються запобігання та протидії вчиненню кримінальних правопорушень у банківській сфері».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Колб Р. О. Про зміст обов'язків засуджених до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у

банківській сфері України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України* / Пенітенціарна асоціація України; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2019. № 1 (7). С. 125–135.

2. Колб Р. О. Сучасні законодавчі підходи, пов'язані з подоланням корупційних впливів у сфері іноземного інвестування та банківської діяльності в Україні.*ВісникПенітенціарної асоціації України*/ Пенітенціарна асоціація України; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2019. № 4 (10). С. 158–167.

3. Колб Р. О. Про деякі особливості обов'язків установ банківської системи України, що стосуються засуджених до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 4 (14). С. 42–53.

4. Колб Р. О. Про роль і місце Національного банку України у системі суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 1 (15). С. 132–139.

Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях

5. Колб Р., Джужа О. Про деякі змістовні елементи кримінологічної характеристики злочинця. *Kelm.* 2017. № 4 (20). С. 63–74.*(Особистий внесок здобувачки: встановлено особливості застосування цих елементів на практиці)*.

6. Kolb R.Onsomespecialcriminologicalmeasuresaimedatpreventingcrimescommittedinthesphereofbankinginstitutions. *SocialandHumanSciences. Polish-Ukrainian scientificjournal*. 2021.№ 01 (29).URL: https://issn2391-4164.blogspot.com/p/15_10.html (accessed 10 January 2021).

Навчальний посібник

7. Колб Р. О., Колб О. Г. Сучасні законодавчі підходи, пов'язані з подоланням корупційних впливів у сфері іноземного інвестування та банківської діяльності в Україні. Нормативно-правові неузгодженості та суперечності інформаційної діяльності в Україні. *Теорія безпеки* : курс лекцій : навчальний посібник / за заг.ред.д-раюрид.наук, проф. О. Г. Колба. Луцьк : Терен, 2021. С. 136–143, 162–166.*(Особистий внесок здобувачки: встановлено законодавчі підходи до запобігання корупційним правопорушенням у банківській сфері)*.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

8. Колб Р. О., Копотун І. М. Щодо поняття запобігання злочинності та класифікаційних критеріїв запобіжних заходів. *Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті із законом, крізь призму правових реформ* : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 листопада 2017 р.). Київ : Ін-т крим.-викон.служби : ФОП Кандиба Т. П., 2017. С. 43–45.*(Особистий внесок здобувачки: визначено основні критерії, які необхідно враховувати при визначенні поняття запобігання злочинності)*.

9. Колб Р. О., Коваленко В. В. Про зміст кримінологічної характеристики злочинів. *Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності* :матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 листопада 2017 р.).

Одеса : ОДУВС, 2017. С. 116–118.*(Особистий внесок здобувачки:визначено теоретичне і практичне значення змісту кримінологічної характеристики злочинів).*

10. Колб Р. О., Grzeszczuk М. Щодо місця кримінологічної профілактики у діяльності по запобіганню злочинам. *Наукове забезпечення захисту прав та свобод громадян України в умовах інтеграції в Європейський простір* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 25 жовтня 2018 р.). Львів :Нац.ун-т «Львівська політехніка», 2018. С. 354–357. *(Особистий внесок здобувачки: констатовано, що функціональний зміст зазначеної діяльності полягає в перешкоджанні дії детермінант злочинності та її проявів).*

11. Колб Р. О., Ортинський В. Л. Про необхідність активізації діяльності деяких суб'єктів запобігання злочинам в Україні. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжвуз. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 22 березня 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 23–24. *(Особистий внесок здобувачки: доведено необхідність більш активного залучення до запобіжної діяльності банківських установ як неспеціалізованих суб'єктів).*

12. Колб Р. О. Роль діалектичного методу в дослідженні запобіжної діяльності у банківській сфері України. *Інтелектуальна власність і право на шляху до сталого розвитку України* : матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 квітня 2019 р.). Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2019. С. 347–349.

13. Колб Р. О. Про деякі контрольні функції органу пробації, що здійснюються за засудженими за злочини у банківській сфері України. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави* : зб. тез VIII Всеукр.наук.-практ.конф. (м. Львів, 30 травня 2019 р.). Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. С. 132–133.

14. Колб Р. О. Особливості діяльності банківських установ щодо надання документів відносно засуджених до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. *Проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення прав особи в Україні* :матеріали Міжнар.конф. (м. Львів, 7 червня 2019 р.). Львів : ІНППНУ «Львівська політехніка», 2019. С. 109–111.

15. Колб Р. О. Системоутворюючі ознаки, що складають зміст поняття «Методологія досліджень, що стосуються запобігання злочинам у сфері банківської діяльності». *Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір* : матеріали Міжнар. конф. (м. Львів, 25 жовтня 2019 р.). Львів : СПОЛОМ, 2019. С. 144–146.

16. Колб Р. О., Колб С. О. Мотиви і мотивація у механізмі запобігання злочинам. *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи* :зб. тез Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 14 листопада 2019 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2019. С. 132–134. *(Особистий внесок здобувачки: визначено принципи нормотворчої діяльності в запобіганні корупційним ризикам та злочинам у банківській сфері).*

17. Колб Р. О., Джамадзе Т. Щодо змісту спеціально-кримінологічного

запобігання злочинам в Україні. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції* : матеріали Всеукр.конф.(м. Львів, 27 березня 2020 р.). Львів :Вид-во Ун-ту «Львівська політехніка», 2020. С. 147–148. *(Особистий внесок здобувачки: встановлено, що під наміром особи вчинити злочин можна вважати її безпосереднє спонукання до такої протиправної діяльності).*

18. Колб Р. О., Марисюк К. Б. Зміст методології досліджень у правовій сфері України. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук-2020*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Ун-т держ. фіскальної служби, 2020. С. 156–157. *(Особистий внесок здобувачки: з'ясовано зміст методології досліджень у правовій сфері України.)*

19. Колб Р. О., Марисюк К. Б. Про роль принципів нормотворчості у змісті діяльності банків, пов'язаної із запобіганням злочинам. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжвідом. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 28 травня 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. С. 78–80. *(Особистий внесок здобувачки: встановлено взаємозв'язок між принципами запобіжної діяльності та нормотворчої при здійсненні заходів, спрямованих на недопущення кримінальних правопорушень у банківській сфері).*

20. Колб Р. О., Джужа О. М. Принципи нормотворчої діяльності у запобіганні корупційним ризикам та злочинам у банківській сфері України.*Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави* : зб. тез IX Всеукр.наук.-практ.конф. (м. Львів, 30 травня 2020 р.). Львів : Вид-во Ун-ту «Львівська політехніка», 2020. С. 131–133. *(Особистий внесок здобувачки: визначено принципи нормотворчої діяльності у запобіганні корупційним ризикам та злочинам у банківській сфері).*

21. Колб Р. О., Топчій В. В. Національна безпека України в контексті діяльності банківських установ із запобігання злочинам. *Кримінально-правове, кримінологічне та кримінально-виконавче забезпечення прав і свобод людини в Україні* : матеріали круглого столу (м. Запоріжжя, 23 грудня 2020 р.). Запоріжжя : КПУ, 2020. С. 97–100.*(Особистий внесок здобувачки: встановлено неналежний рівень реалізації банківськими установами функцій, пов'язаних із запобіганням злочинам у сфері їх діяльності).*

22. Колб Р. О.Роль конкретної життєвої ситуації щодо вчинення кримінальних правопорушень у банківській сфері України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : тези IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 26 лютого 2021 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. С. 124–125.

23. Колб Р. О. Про деякі особливості діяльності банків України по запобіганню злочинам.*Прикладна економіка: від теорії до практики* : матеріали II Наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 01 березня 2021 р.). Луцьк : Волинський ін-т ім. В. ЛипинськогоПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2021. С. 69–73.

24. Колб Р. О. Про проблеми визначення статусу банків України як суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням. *Роль та місце правоохоронних*

органів у розбудові демократичної правової держави : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 31 березня 2021 р.). Одеса : ОДУВС, 2021. С. 213–215.

25. Колб Р. О., Джужа О. М.Сингулярність запобіжної діяльності в банківській системі в міжнародному вимірі. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації* : зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінологічної асоціації України, професора Тетяни Андріївни Денисової (м. Харків, 16 квітня 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 61–62. *(Особистий внесок здобувачки: розглянуто проблеми імплементації норм міжнародного права, зокрема тих, що стосуються запобіжної діяльності в банківській сфері).*

АНОТАЦІЯ

Колб Р. О. Банківська установа як суб'єкт запобігання злочинам. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. –Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У роботі сформульовано низку доктринальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Зокрема, вперше: на теоретичному рівні з'ясовано сучасний стан (2014–2020 рр.) вчинення кримінальних правопорушень у банківській системі України, а також негативні тенденції, що виникли у зв'язку із цим, та розроблені науково обґрунтовані шляхи їх нейтралізації, блокування, усунення тощо в контексті реалізації банківськими установами як суб'єктами запобіжного спрямування нормативновизначених завдань і принципів такої діяльності. Сформульовано авторськевизначенняпоняття «банківська установа як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням», а також інших, що стосуються порушеної проблематики.

Доведено необхідність підвищення рівня внутрішньої (міжбанківської) та зовнішньої (між правоохоронними органами)взаємодії банківських установ, а також якісної видозміни у зв'язку із цим координаційної ролі Національного банку України шляхом внесення науково обґрунтованих змін і доповнень у чинне банківське законодавство України; встановлено, що банківські установи потрібно відносити до частково спеціалізованих суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, тобто поряд з реалізацією своїх статутних повноважень, зумовлених їх соціально-правовою природою, зазначені суб'єкти об'єктивно вимушені виконувати й запобіжну діяльність, позаяк від цього прямо залежать результативність та ефективність функціонування банківської системи в цілому.

Ключові слова: банк, запобігання, кримінальне правопорушення, суб'єкт запобіжної діяльності, клієнт банку, працівник банку, принцип, функція, сфера банківської діяльності.

АННОТАЦИЯ

Колб Р. А. Банковское учреждение как субъект предупреждения преступлений. – Квалификационнаянаучнаяработа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Классический приватный университет, Запорожье, 2021.

В работе сформулирован ряд доктринальных положений, выводов и рекомендаций, имеющих важное теоретическое и практическое значение. В частности, впервые: доказана необходимость повышения уровня внутреннего (межбанковского) и внешнего (между правоохранительными органами) взаимодействия банковских учреждений, а также качественного видоизменения в связи с этим координационной роли Национального банка Украины путем внесения научно обоснованных изменений и дополнений в действующее банковское законодательство Украины.

Установлено, что банковские учреждения следует относить к частично специализированным субъектам предупреждения уголовных правонарушений, то есть наряду с реализацией своих уставных полномочий, вытекающих из их социально-правовой природы, указанные субъекты объективно вынуждены заниматься и предупредительной деятельностью, поскольку от этого напрямую зависят результативность и эффективность функционирования банковской системы в целом.

На теоретическом уровне определено современное состояние (2014–2020 гг.) совершения уголовных преступлений в банковской системе Украины, а также негативные тенденции, которые сложились в связи с этим, и разработаны научно обоснованные пути их нейтрализации, блокирования, устранения и т. п. в контексте реализации банковскими учреждениями как субъектами предупредительной направленности нормативноопределенных задач и принципов такой деятельности.

Кроме этого, сформулировано авторское определение понятия «банковское учреждение как субъект предотвращения уголовных правонарушений», что, в свою очередь, позволило создать теоретическую модель нового уровня и значения, касающуюся содержания предупредительной деятельности в банковской системе Украины, а также повышения ее эффективности в целом.

Усовершенствована система мер индивидуального предупреждения уголовных правонарушений в сфере банковской деятельности в Украине, а именно:обоснована необходимость более эффективно использовать возможности правоохранительных органов в процессе установления благонадежности клиентов банков, а также взаимодействовать по другим вопросам, касающимся информационного обеспечения функционирования этих учреждений, включая предупредительное направление их работы, систему принципов предупредительной деятельности банковских учреждений путем ее дополнения принципами гласности и подконтрольности Украинскому народу по четко законодательно определенным процедурам по этим вопросам.

Ключевые слова: банк, предупреждение, уголовное преступление, субъект предупредительной деятельности, клиент банка, сотрудник банка, принцип, функция, сфера банковской деятельности.

SUMMARY

Kolb R. O. Banking institution as a subject of crime prevention. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. – Classical Private University, Zaporozhye, 2021.

The paper formulates a number of doctrinal provisions, conclusions and recommendations that have important theoretical and practical significance. In particular, for the first time: at the theoretical level the current state (2014–2020) of committing criminal offenses in the banking system of Ukraine, as well as the negative trends in this regard, and developed scientifically sound ways to neutralize, block, elimination, etc. in the context of the implementation of banking institutions as subjects of preventive direction of regulatory tasks and principles of such activities. In addition, the author's concept of «banking institution as a subject of prevention of criminal offenses» and other concepts related to this issue are formulated.

Also, the need to increase the level of internal (interbank) and external (between law enforcement agencies) interaction of banking institutions, as well as qualitative changes in this regard the coordinating role of the National Bank of Ukraine by making scientifically sound changes and additions to current banking legislation; It is established that banking institutions should be classified as partially specialized subjects of criminal offense prevention, ie, along with the implementation of their statutory powers arising from their socio-legal nature, these entities are objectively forced to engage in preventive activities, as This directly affects the effectiveness and efficiency of the banking system as a whole.

Key words: bank, prevention, criminal offense, subject of preventive activity, bank client, bank employee, principle, function, sphere of banking activity.

КОЛБ РОКСОЛАНА ОЛЕГІВНА

БАНКІВСЬКА УСТАНОВА ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидатаюридичних наук

Підписано до друку 18.08.2021
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 150 пр. Зам. № 14-2021/21АБ

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008